

Asia: VN/2575/2021

Luonnos hallituksen esitykseksi oppilas- ja opiskelijahuoltolain, terveydenhuoltolain sekä korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Vastaajataho:

Kunta

Kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyön varmistaminen

1a) Hyvinvointialueen olisi esityksen mukaan yhdessä alueensa kuntien kanssa muodostettava *alueellinen opiskeluhuollon yhteistyöryhmä*. Onko ehdotus mielestänne tarkoituksenmukainen kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyön varmistamiseksi?

Kyllä [Kyllä. Esitys alueellisesta opiskeluhuollon yhteistyöryhmästä on kannatettava. Etelä-Karjalassa on alueellisesta yhteistyötä hyviä kokemuksia.]

1b) Millä taholla tulisi käsityksenne mukaan olla vastuu alueellisen opiskeluhuollon yhteistyöryhmän muodostamisesta?

Sovitaan alueellisesti

2) Kunnan tai useamman kunnan yhdessä tulisi laatia opiskeluhuollon toteuttamiseksi *kunnan opiskeluhuoltosuunnitelma*, joka liitettäisiin lastensuojelulain (417/2007) 12 §:n mukaiseen kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan. Onko esitys mielestänne tarkoituksenmukainen?

Kyllä [Kyllä. Suunnitelman liittäminen osaksi lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa edistää lasten ja nuorten hyvinvointityön kokonaisuuden hahmottamista ja painottaa opiskeluhuollon ennaltaehkäisevän roolin tärkeyttä hyvinvointityössä. Tällä hetkellä kuntakohtaiset suunnitelmat ovat kouluastekohtaisia. Tarvitaan valtakunnallinen ohjeistus kuntakohtaisen suunnitelman laadintaan. Etelä-Karjalassa lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on laadittu jo usemman vuoden ajan maakunnallisena.]

3) Hyvinvointialueella tulisi olla *alueellinen opiskeluhuoltosuunnitelma*. Se valmisteltaisiin alueellisessa opiskeluhuollon yhteistyöryhmässä ja hyväksyttäisiin hyvinvointialueen aluevaltuustossa. Alueellinen

opiskeluhooltosuunnitelma liitettäisiin lastensuojelulain 12 §:ssä tarkoitettuun alueelliseen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan. Huomioitanne esityksestä?

Kannatettava ehdotus. Yhdenmukaisuus opiskeluhoollon toiminnassa vahvistuisi alueella.

4) Mikäli esitys ei mielestänne riittävästi huomioi erilaisia opetuksen ja koulutuksen järjestäjiä, kuten esimerkiksi ne, jotka toimivat useamman kunnan alueella tai yksityiset koulutuksen järjestäjät, millä tavoin muuttaisitte esitystä?

Ei kommentoitavaa

5) Hyvinvointialue järjestää opiskeluhohtopalvelut 1.1.2023 alkaen. Näettekö, että opetuksen tai koulutuksen järjestäjällä on yhdessä hyvinvointialueen kanssa edellytykset huolehtia oppilas- ja opiskelijahuoltolain 9 §:n mukaisesti siitä, että opiskeluhoollosta muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus?

Kyllä [Etelä-Karjalassa on jo siirrytty maakunnalliseen toimintamalliin.]

Opiskeluhoollon yksilökohtaisen työn kirjaaminen, rekisterinpito ja tietosuoja

6) Esityksessä täsmennetään opiskeluhoollon kirjaamiseen, rekisteröintiin ja tietojen salassapitoon liittyviä oppilas- ja opiskelijahuoltolain säännöksiä. Huomioitanne esityksestä?

Linjaus, että opiskeluhohtokertomukseen kirjataan jatkossa vain välttämätön terveystieto on hyvä ja nykyistä epäselvää käytäntöä parempi. Opiskeluhohtokertomukset ovat jatkossakin opetuksen ja koulutuksen järjestäjien vastuulla. Tämä vaatisi valtakunnallista ohjausta huomattavasti nykyistä enemmän. Tällä hetkellä käytännöt ovat kirjava ja asiakasturvallisuutta vaarantavia.

Psykologien ja kuraattoreiden asiakastietojärjestelmät ovat tällä hetkellä kovin erilaisia eri kunnissa. Järjestelmien tulee jatkossakin olla sellaisia, että niihin voidaan kirjata myös kuraattoreiden ja psykologien opiskeluhohtolain tärkeimmäksi määrittelemä työmuoto, yhteisöllinen työ. Yhteisöllisen työn eri muodot tulee saada näkyväksi myös tietojärjestelmässä. Työn vaikuttavuuden arvioinnin kannalta on tärkeää, että asiakasjärjestelmä tunnistaa sen, että yksilöasiakkuudessakin opiskelija voi tulla autetuksi yhteisöllisellä tasolla. Asiakastietojärjestelmien kehittäminen työntekijöiden ja asiakkaiden kannalta toimivaksi ja koko työn kirja kuvaaviksi vaatii pitkäjänteistä kehittämistyötä. Myös sähköinen tiedonsiirto eri asiakastietojärjestelmien välillä täytyy jatkossa olla mahdollista

7) Miten arvioisitte esitysluonnosta tietosuojasääntelyn näkökulmasta?

Ks. kohta 6 kirjaus

8) Opiskeluhoollon siirtyessä hyvinvointialueelle tulee myös opiskeluhoollon psykologien ja kuraattorien kirjaamat asiakastiedot tallentaa valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin eli Kanta-palveluihin. Kanta-palveluihin liittymisen määräaajoista säädetään laissa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä. Psykologien tietojen tallentaminen tulisi aloittaa heti hyvinvointialueiden aloittaessa. Sosiaalihuollon ja kuraattorien liittymisvelvoitteen määräaika on 1.9.2024. Arvioitko tarvittavien muutosten olevan mahdollisia näiden määräaikojen puitteissa?

Muut huomiot esityksestä

9) Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 16 §:n mukaan oppilaitoksen työntekijän tulee olla yhteydessä opiskeluhoollon psykologiin tai kuraattoriin, jos oppilaitoksen tai opiskeluhoollon työntekijä arvioi opiskelijan tarvitsevan opiskeluhoollon psykologi- tai kuraattoripalveluja. Esityksessä ehdotetaan, että yhteydenotto opiskeluhoollon palveluihin koskisi psykologin ja kuraattorin palveluiden lisäksi myös koulu- ja opiskeluterveydenhuollon lääkärin ja terveydenhoitajan palveluja. Yhteydenotto tapahtuisi jatkossa yhteisymmärryksessä oppilaan tai opiskelijan kanssa. Huomioitanne esityksestä?

Ehdotus, että yhteydenotto opiskeluhoollon palveluihin sisältäisi jatkossa vaihtoehtona myös terveydenhuollon on erityisen kannatettava ja tarpeellinen. Samoin se, että yhteydenoton tulisi perustua oppilaan suostumukseen selkiyttäisi epäselvää nykytilannetta. Toisaalta joissakin tilanteissa nykylain mukainen mahdollisuus yhteydenottoon ilman oppilaan suostumusta on ollut lapsen/nuoren edun mukaista ja tuen saamista nopeuttava ratkaisu (esim. päihdenuoret ja poissaolijat). Opettajat ovat voineet saada opiskeluhoollon palveluilta tukea asian selvittämiseen ja huolen eteenpäin viemiseen. Jatkossa tulee lisätä koulun henkilökunnan osaamista tunnistaa avun tarve ja toimia oikea-aikaisesti. Tärkeää varmistaa, ettei huoli jää piiloon tai avun saaminen viivästy, mikäli yhteisymmärrystä yhteydenottoon ei synny. Esitys ei saa hankaloittaa tuen antamista. Epäselväksi jää onko opetushenkilöstöllä valtuudet ottaa yhteyttä opiskeluhooltoon huolitapauksissa ilman luvan pyytämistä.

10) Hyvinvointialue järjestää 1.1.2023 alkaen opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoripalvelut, kouluterveydenhuollon sekä lukioden ja ammatillisen koulutuksen opiskeluterveydenhuollon. Voimassa olevan oppilas- ja opiskelijahuoltolain 24 §:n mukaan Terveiden ja hyvinvoinnin laitos ohjaa ja kehittää yhteistyössä Opetushallituksen kanssa edellä mainittuja palveluja. Esityksen mukaan Opetushallitus ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos ohjaisivat ja kehittäisivät yhdessä yhteisöllistä opiskeluhoollon ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksella olisi päävastuu edellä mainittujen hyvinvointialueen järjestämistä vastaavien palvelujen ohjauksesta ja kehittämisestä. Pidätkö esityksen mukaista ohjaus- ja kehittämisvastuun muutosta tarkoituksenmukaisena vai tulisiko Opetushallituksen ohjaus- ja kehittämisrooli säilyttää nykyisellään?

Ei, ohjaus- ja kehittämisvastuut tulee säilyttää nykyisellään [Ohjausvastuun on hyvä olla opetushallituksella ja terveyden ja hyvinvoinnin laitoksella koskien koko opiskeluhoollon, myös yksilökohtaisessa opiskeluhoollon. Opiskeluhoollon palvelujen ohjauksessa tarvitaan monialaista yhteiskunnallista osaamista ja näkemystä opiskeluhoollon kokonaisuudesta myös sosiaalihuoltolain mukaisena hyvinvoinnin edistämisenä. Tarvitaan ymmärrystä siitä, ettei sen tasoja voida erottaa toisistaan ja että opiskeluhoollon palvelujen suuntaaminen yhteisölliseen ja rakenteelliseen työhön edistää työpanoksen oikea-aikaista ja vaikuttavampaa hyödyntämistä koulun arjessa. Opiskeluhoollon toteutetaan ensisijaisesti yhteisöllisenä opiskeluhoollon. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksella olisi annettavaa esim. rakenteellisen sosiaalityön näkökulmasta, mikä tukisi myös kuraattoripalvelujen tunnistamista ennaltaehkäisevinä ja hyvinvointia edistävinä sosiaalipalveluina. Yhteisöllinen ja yksilökohtainen opiskeluhoollon muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden, ja palveluita toteutetaan osana oppilaitoksia, jonka takia myös yksilökohtaisessa työssä opetushallituksen ohjaus on edelleen tarpeen. Mikäli opetushallituksen rooli opiskeluhoollon ohjauksessa kapeutuu, uhkana on, että palataan takaisin yksilökohtaisen työn painotukseen ja ongelmakeskeiseen ajatteluun. Opetushallituksen tulee ohjata opiskeluhoollon osana muuta

opetussuunnitelmatyötä, kuten tähän asti. Kaiken kaikkiaan ohjaamiseen tarvittaisiin nykyistä huomattavan paljon enemmän monialaisia resursseja kansallisella tasolla. Tämä yhdenmukaistaisi valtakunnallisesti oppilas- ja opiskeluhuoltoa.]

11) Mahdolliset muut huomionne esitysluonnoksesta?

Erilaisten suunnitelmien lisääntyessä työn määrä lisääntyy ja vastuun- ja tehtävien jakoa tulee linjata. Suunnitelmat olisi ohjeistettava valtakunnallisesti. Opetuksen järjestäjien on määriteltävä selkeästi jonkun viran tai toimenhaltijan vastuulle hyvinvointialueen kanssa tehtävä yhteistyö.

Hallituksen esityksessä esiopetuksen osuus on kauttaaltaan niukka. Esiopetus omine erityispiirteineen tulisi huomioida nykyistä paremmin.

Kuntakohtainen opiskeluhuoltosuunnitelma on kunnille uusi tehtävä. Tähän saakka suunnitelmat on ohjeistettu ops:n perusteissa tai OPH: n määräyksissä kouluasteen mukaisesti. Mikäli jatkossa laaditaan kunnan suunnitelma, se tulee ohjeistaa erikseen.

Epäselväksi jää onko esitetyillä muutoksilla mahdollisia vaikutuksia esi-, perus- ja lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteisiin. Opetuksenjärjestäjällä liian iso vastuu yksilökohtaisen opiskeluhuoltosuunnitelman kirjaamisesta ja säilyttämisestä. Tulisi olla hyvinvointialueen vastuulla salassa pidettävät. Tietojen säilyttäminen: tietojärjestelmien vastuu tulee olla järjestäjällä ja pääsy järjestelmään turvattava asianosaisille (opetushenkilöstölle pääsy).

Kansallisella ja hyvinvointialueen tasolla tulisi varmistaa, että oppilashuollon palveluja kehitettäisiin osana lapsi- ja perhepalvelujen kokonaisuutta, muutoin uudistuksen hyödyt jäävät niukoiksi. Erityisen tason palvelujen yhteistyön tulee olla tiivistä. Myös sairaalaopetuksessa olevilla tulee olla oikeus oppilashuollonpalveluihin. Tämä korostuu perusopetuslain 4a§ (sairaalaopetuksessa)olevien lasten osalta.

Natunen Sanna

Lappeenrannan kaupunki - Opetustoimi ja konsernihallinto